

PENTAGRAM

MANI - DE GAVE VAN HET LICHT

«De leer van Mani is één met doel
en wezen van het christendom, zoals dat
door de eeuwen heen door de rozenkruisers
is verkondigd. Daarom is Mani één van de
belangrijkste bronnen van inspiratie
van de rozenkruisers.»

J. van Rijckenborgh

INHOUD

- 2 VAN LICHT NAAR LICHT
- 5 DE ZOEKTOCHT NAAR HET
WARE ZELF
- 8 DE WEG DIE HERMES WIJST
- 15 DE MAN DIE DE STEEN
BELUISTERDE
- 18 NATUURMENS EN GEESTMENS
- 22 DE EENHEID VAN DE PELGRIMS
OP HET PAD
- 24 MANI – DE GAVE VAN HET
LICHT
- 32 AL HET GEHOORDE GAAT OP
IN DE ONEINDIGHEID
- 34 DE MISLEIDING OVERWINNEN

27STE JAARGANG NR. 4

JULI/AUGUSTUS 2005

VAN LICHT NAAR LICHT

De mens is zo prachtig geschapen, dat hij van het laagste tot het hoogste door kan dringen, van de schil van onze duistere aarde tot in het vurige hart van ons zonnelichaam, Vulcanus, de zon achter de zon. Voor deze reis hebben wij van de vader der dingen van alles meegekregen: een complex stelsel dat in de wereld verankerd is door organen, en deze wereld waarneemt door de zintuigen. Het zijn met recht werktuigen waardoor wij onze omgeving ervaren als in een spiegel.

De jonge ziel ervaart en leert door tasten, proeven, ruiken, door horen en zien en door het instinct, als ieder schepsel in de natuur. Daarnaast werkt de mens in de ziel. De ziel wordt door de jaren heen gevormd. Niet alleen door de omstandigheden; ook door de beitel van 'de beeldhouwer', die zijn sporen nalaat. En naast en achter dit alles, als een stille lichte wolk in en om ons, leeft nog iets anders, iets ongreijpbaars.

De mens volgt zijn levensweg; dat gaat door tot de levenskrachten afnemen, de persoonlijkheid sterft, en de ziel uitdooft. Totdat er eens, na bereikte ervaringsvolheid, een verlangen doorbreekt dat hunkert naar méér, naar iets anders, het 'ongrijpbare'.

Dat vage verlangen vindt dan dat-wat-eraan-gelijk-is, wat ermee harmonieert; het trekt aan wat ermee overeenkomt. Uit onduidelijke drang ontstaat een geloof en

IN HET BOEK VAN MIRDAD
SCHRIJFT MIKHAIL NAIMY:

*«Dit is de weg naar de bevrijding van
zorg en leed:
denk zo alsof elke gedachte in vurig
schrift aan het firmament is ingeëtst,
opdat alle wezens en elk ding die
zouden kunnen zien. Want in
waarheid is het zo. Spreek zo, alsof de
wereld slechts één oor zou zijn, dat wil
horen wat je zegt. Want zo gebeurt het
in waarheid. Verlang zo, alsof je zelf
het verlangen zou zijn. En in
waarheid zijn jullie dat. Leef zo, alsof
God zelf jullie nodig zou hebben om
Zijn leven te leven. En dat heeft Hij in
waarheid.»*

Mikhail Naimy, *Het boek van Mirdad*.
Haarlem, Rozekruis Pers, 4^e druk 2000

het ongrijpbare komt dichterbij: de herinnering aan een licht, aan een mogelijke morgenstond. En daardoor ontstaan nieuwe zintuigen, die iets van dit licht kunnen waarnemen. Wij noemen deze vermogens wellicht 'intuïtie', 'de stem van de stilte', 'inspiratie' of 'de ogen van het hart', of wij vinden er andere aanduidingen voor.

Nu zijn mensen die op zoek zijn naar dit licht en die er opnieuw uit willen leven weliswaar op reis erheen, maar zelf zijn zij dit licht nog helemaal niet. Want de zoektocht is reëel en verblijdend, zeker, maar ook dat deel van de mens dat aan het lot gebonden is, dringt zich voortdurend aan hem op. De dichter spreekt in dit verband over «de twee zielen die, ach, in onze borst wonen». Al onze organen zijn met onze ziel verweven en dragen bij aan de bezieling. Daarom moet deze ziel de natuurziel genoemd worden.

Waar de natuurlijke zintuigen niet voldoende zijn om de duistere materie te onderzoeken en te doorgronden, vindt de mens voortdurend nieuwe apparaten uit, die hem steeds verder in de oneindigheid van het universum en steeds dieper in de materie laten vorsen.

Zullen wij op deze manier ooit bevredigende antwoorden vinden? Het zijn slechts eenvoudige en naakte organen, die het verstand om verklaringen en speculaties vragen. Het onvervulde verlangen blijft, en kan des te krachtiger en pijnlijker ervaren worden als er geen positieve bevindingen zijn. Wie kent het niet? Hoe vaak wordt het gemoed niet beroerd door beelden, klanken en geuren? Hoe onontkoombaar reageren dan ons denken, onze psyche en – via de hormonen – uiteindelijk ons lijf.

Hoe snel kan het andere, teder gevoelde, overstroomd worden door de onstuimigheid maar ook door de zwaarte van het bloed!

Maar diep in ons is er altijd dat stille verlangen, dat grote heimwee naar een zuiver, wêrkelijk leven. Van lieverlee leer je de innerlijke zintuigen die 'uit het licht komen' en daarvan getuigen, hoger te schatten dan de uiterlijke. Want uiteindelijk kan een mens de spanning, maar ook de smart van de voortdurende tegenstelling tussen enerzijds dat heimwee naar het licht en anderzijds de drang uit de natuurziel niet langer verdragen. En je wilt het ook niet meer!

Dus wordt er in je een crisis voorbereid. Dat doet de mens zelf, dat doet het licht in je doordat je er nu eens wel mee werkt, en dan weer niet. Die crisis is het moment dat je een keuze móét maken en zeggen kunt: hier is mijn volledig 'ja!', waardoor het heen-en-weergedrag naar de achtergrond verdwijnt, minder wordt en uiteindelijk ophoudt te bestaan. Of het is een net zo krachtig 'nee!' waarmee vaak ook de belangstelling voor de wer-

Leeuwen
bewaken de weg
naar een
heiligdom op het
eiland Delos, 6^e
eeuw voor Chr.

king van het licht verloren gaat. Een mens wordt niet geschikt voor 'het pad' doordat hij alles goed doet (denkt te doen). Dat is een illusie, en één van de grootste misleidingen die de esoterische wereld kent. Het enige wat telt is een vol-hartig 'ja', van binnenuit, eerlijk en gemeend!

Dan wordt de grond voorbereid voor de transmutatie van de uiterlijke zintuigen in een eerste innerlijk zintuig. In het licht van de zelfkennis – het begrijpen van de zojuist geschetste situatie – ontstaat inzicht.

Uit dat inzicht ontstaat een eerste resultaat: dankbaarheid. Deze dankbaarheid vervult het wezen met een vreugdevolle, subtiele gloed, het is de dankbaarheid voor het éne leven en het weten dat je daarvan, hoe dan ook, een bescheiden maar wel belangrijk deel uitmaakt. Deze beide aspecten, inzicht en dankbaarheid, verlichten als het ware voor het eerst de

vele donkere ruimten die je wezen kent. Naarmate het proces vordert, zal van daaruit zeker een nieuwe wil geboren worden. En die krachtige en zuivere wil stelt de mens in staat mee te werken aan de arbeid die het licht, transfigurerend, in hem volbrengt. Zelf doe je in het innerlijk niets – jouw werk ligt in het volledig dienstbaar zijn, waar dat maar kan, op zeer intelligente wijze.

Zo worden de resultaten zichtbaar. Naarmate het doel lichtender wordt neemt ook de concentratie erop toe en wordt sterker. De pelgrim ervaart meer en meer op concrete wijze de werkelijkheid, die hij eerst slechts als een onduidelijk verlangen vermoedde. De werkelijkheid van het nieuwe leven, die in de oude taal van de christelijke mysteriën aangeduid wordt als het gaan in een vrede, die niet van deze wereld is. Dat is het 'wandelen in het licht'.

DE ZOEKTOCHT NAAR HET WARE ZELF

In de wijsbegeerte van de hindoes, de Oepanisjads staat de volgende gelijkenis opgetekend: «Het zelf, atman, zit in de wagen die het lichaam is, het inzicht, boeddhi, is de bestuurder ervan, het denken, manas, is de teugel, de zintuigen zijn de paarden en hetgeen de zintuigen waarnemen kunnen is de weg die tot het doel leidt.»¹

De zoektocht naar dit hoge doel, de weg, vereist evenwel grote volharding. Wij zijn niet zomaar in staat ons op dit doel te richten. Ons denken is gebonden aan een biologisch bepaalde levensdrang die ons gevangen houdt binnen de grenzen van de materiële wereld. Dit drukt zijn stempel op onze ervaringen en inzichten en bepaalt onze doelen.

Ons denken houdt zich logischerwijze met vergankelijke dingen bezig. Het komt vaak voor dat de gemoedsbewegingen, onze aandoeningen, als ongetemde, bijna niet te mennen paarden zijn. Zij storten zich op de verschijnselen van deze wereld en verbinden die met onze persoonlijkheid.

Om de paarden te beteugelen trachten wij onze instincten te verfijnen. Wij verkrijgen op die wijze steeds subtielere vermogens, waarmee wij ons in de materiële wereld handhaven. Het ware zelf, dat ergens tussen de bagage van de wagen als lichtkiem ligt, blijft onberoerd onder al die verfijnde levensuitingen. Zolang wij de levensgerichtheid – dus ook het denken – op de materie concentreren, blijven de gemoedsbewegingen eveneens binnen de grenzen van dit levensveld van tegenstellingen en kan de lichtkiem ons met zijn impulsen niet bereiken.

PROBEER RUST TE BRENGEN IN HET BESCHOUWEN

Wij kunnen de rondedans van vreugde en smart waarin wij door de zintuigen worden meegesleept niet vermijden, en in eerste instantie valt er geen doel te onderkennen. Dat is er ook niet. Het gaat er niet om iets bepaalds te bereiken, maar om door en door te beseffen dat wij bij een ander levensveld horen. Daaruit kan een doel ontstaan! In een dergelijke gemoedstoestand zullen wij eens ervaren dat de samenhang die door onze zintuigen wordt gesuggereerd een drogbeeld is. De als een dwaallicht heen en weer schietende begeerte houdt het drogbeeld van de erop volgende smart al in zich besloten.

In 'De leer van het hart' wordt de liefdevolle raad gegeven:

«De leerling mag over de voorbijgaande verdrietelijkheden en misleidingen... niet treuren. Vaak kunnen deze een regelrechte verwoesting in zijn innerlijk aanrichten... Hij zou de golven van twijfel en onrust steeds over zich heen moeten laten rollen, waarbij hij echter altijd het anker vasthoudt dat hij heeft gevonden.»

Shiva danst zijn vijf-voudige dans van schepping, versluiting en bewaren, vernietiging en bevrijding. Onder zijn voeten ligt, overwonnen, Asura, de demon van de onwetendheid. Shiva's dans is de eerste beweging van het universum, die altijd duurt; tegelijk is hij het ritme van het leven, en de bevrijding van de geest in het hart van zijn dienaar, de leerling. Brons-sculptuur, India.

Drogbeelden berusten op onjuiste voorstellingen van de wetmatigheden die ons leven bepalen.

Als wij die voorstellingen opgeven en alle dingen en toestanden rustig beschouwen en aanvaarden, komen wij aan een grens. Als wij ons dan afvragen of de uiterlijke samenhang die ons wordt gesuggererd waar is, is dat de eerste stap naar de bevrijding van het op de materie gerichte denken.

De verborgen lichtkern heeft in ons een tot nu toe onbekend gevoel gewekt. Een onbestemd verlangen, een heimwee. Als wij dit gevoel negeren, leiden de zintuigen en het verstand ons op talloze omwegen. Daarbij komt dat de impulsen van

de lichtvonk ons inzicht gaan geven in het verloren gegane innerlijke leven. Het hangt van een dergelijk uit het hart opstijgend inzicht af of wij in staat zijn ons denken boven de materie uit te tillen.

Een zuiver hart leidt naar het juiste inzicht, lezen wij in de Oepanisjads. Met het juiste inzicht kunnen wij onze ervaringen eindelijk begrijpen. Tegen het licht van onze 'oergrond' zien we dat alle ervaringen weliswaar nodig waren, maar ook afwijkingen waren van de weg naar het werkelijke doel. Ons verleden versmelt dan tot een voedingsbodem voor het vergeten ware zelf, dat nu kan opbloeien gelijk de lotusbloem uit de modder van een vijver.

Wie juist inzicht en innerlijke zuiverheid vergaard heeft en die benut als wagenbestuurder en het objectieve denken gebruikt als teugels, bereikt de hoogste plek, de verheven verblijfplaats van Vishnu.² Vishnu is de god der goden, die met Lakshmi, de godin van de opbloeiende lotus, rust op de kosmische wereldslang.³

Lakshmi symboliseert de goddelijke wijsheidsstraling die ons boven het niveau van de zinnelijke fenomenen verheft en ons uit de chaos van de illusies wil voeren. In de indische mythe wordt verteld dat de god der goden slaapt en dat alle gebeurtenissen in de schepping, het ontstaan en vergaan van de werelden, slechts de eindeloze ketting vormen van de beelden die hij droomt. Vishnu en Lakshmi vormen een eenheid, samen zijn zij de eerste en enige bewuste entiteit van het universum. Alles in onze schijnwereld is daarentegen veelvormig. Het zijn gebeurtenissen die uit die eenheid zijn losgeraakt.⁴

De oude levensenergieën kunnen ons nog dikwijls door hun impulsen in verwarring brengen. Het duurt nog wel even voor de nieuwe betekenis van het leven ongehinderd bij ons kan doordringen. Oude levenspatronen die wij wellicht meenden te hebben overwonnen, smeken voortdurend om aandacht. Pas als de storm van die ingewortelde reacties door de nieuwe zuivere energie wordt tenietgedaan, kan het nieuwe vibratiepatroon onze toestand-van-zijn veranderen. De waarheid heeft een verblijfplaats in ons gevonden, maar deze werkelijkheid kunnen wij niet met uiterlijke zintuigen bevatten.

Als ons verlangen op het werkelijke zelf is gericht, zijn de uiterlijke zintuigen in staat tot een individueel innerlijk zintuig samen te smelten. Dat is het ware inzicht in de dingen. Onze zintuigen kunnen dan niet anders dan zich richten op het levensdoel. De ballast wordt uit de

wagen gesmeten! Eindelijk herkent de wagenmenner zijn eigen essentie. De paarden zullen keren, om de weg te volgen die aangegeven wordt door de goddelijke wijsheidsstraling. Over zo'n mens wordt gezegd:

«Hij ziet, ruikt en proeft niet, hij spreekt, luistert, denkt en onderkent niet, want er is niets, wat onderscheidend van hem zou zijn...»

En toch ziet hij, want het zien en hij zijn één, en toch luistert hij, want het luisteren en hij zijn één...

En toch voelt hij, want voelen en hij zijn één, en toch onderkent hij, want onderkennen en hij zijn één.»⁵

Deze werkelijkheid wordt gespiegeld door een gelouterde persoonlijkheid, die niet meer ondergeschikt is aan de gesuggereerde samenhangen van het uiterlijke leven. Er ontstaat een zuivere projectie van de eeuwige waarheid, een straling die met licht en liefde ingrijpt in ons levensveld.

«Dat is het geheim van het bestaan: uzelf als persoonlijke mens in een zodanige toestand brengen, tot zulk een levenshouding voeren, dat het werkelijke, de Ene, zich kan projecteren door u...»

Dan spreidt een machtig licht zich in de duistere oorden van dit bestaan, tot zegen van tallozen.»⁶

Literatuuropgave is op te vragen bij de redactie Pentagram. lr@planet.nl.

Moderne sculptuur van de gelijkenis van de wagenmenner. In het rijtuig zit het (onzichtbare) zelf, atman; boeddhi, inzicht is de bestuurder ervan, de teugels zijn atman, de denker; de paarden zijn de zintuigen en wat zij zien vormt de weg.
© Pentagram, 2005

DE WEG DIE HERMES WIJST

J. van Rijckenborgh en het Corpus Hermeticum

In de jaren vijftig van de vorige eeuw behandelde de stichter van het Lectorium Rosicrucianum, J. van Rijckenborgh in een groot aantal conferenties de zestien boeken van Hermes die, samen met de Volmaakte Verhandeling of Asklepios (Teleios Logos), het Corpus Hermeticum vormen.

Deze boeken, die de basis zijn van de hermetische traditie, waren in die tijd absoluut onbekend voor het grote publiek. Het is de verdienste van J. van Rijckenborgh geweest, dat hij de grote, bevrijdende waarde ervan herkende, en deze duidelijk, ja glashelder voor zijn toenmalige leerlingen uiteenzette.

De teksten die het *Corpus Hermeticum* vormen, zijn aan het eind van de derde eeuw in Egypte geschreven, of beter gezegd herschreven door ons onbekende auteurs. Ze waren onderdeel van een veel grotere verzameling teksten die werden toegeschreven aan de mythische figuur Hermes Trismegistos – die omstreeks 3000 v.C. geleefd zou hebben. De Grieken noemden hem Hermes Trismegistos – en hij was bij de Egyptenaren bekend als de driemaal grote Thoth.

In feite kwamen die teksten voort uit dezelfde religieuze en filosofische oor-

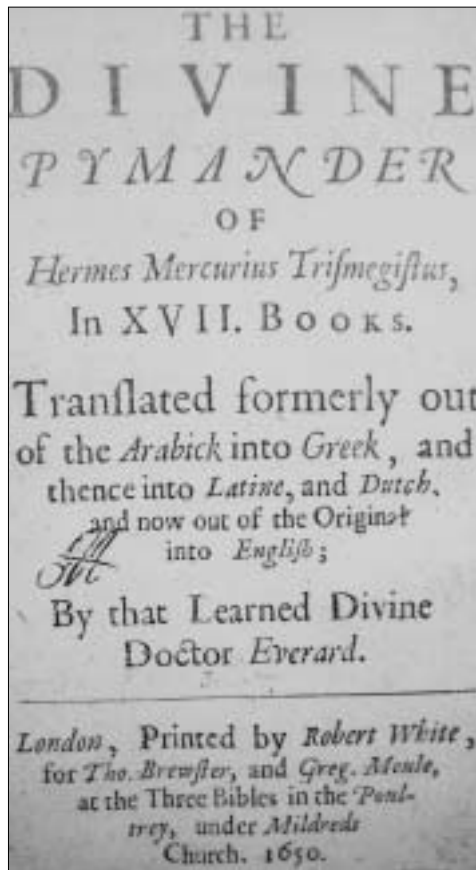

sprong waaraan ook zijn ontsprongen het neoplatonisme, de diverse verklaringen van de wijsheid van Jezus de Christus, en de uiteenlopende leringen die worden gerekend tot het 'gnosticisme'. De talloze verbanden en de vanzelfsprekendheid waarmee voortdurend dezelfde thema's behandeld worden, laten zien dat men die literatuur als één geheel kan beschouwen. Elk geschrift gaat in op de grote thema's die de zoekende mens van

die tijd bezig hielden, en tracht een eigen antwoord te geven.

De boeken die we nu kennen als het *Corpus Hermeticum* werden in de Byzantijnse tijd (395-1453 n.C.) in één deel samengevoegd. Na duizend jaar vergetelheid kwam in 1460 een afschrift ervan in handen van Lorenzo de Medici's handelaren. Marsilio Ficino, die de drijvende kracht was achter de pas gestichte Academia te Florence, werd van zijn werk gehaald (hij vertaalde werken van Plato) en moest direct beginnen met de vertaling van het *Corpus Hermeticum* in het Latijn. Deze vertaling werd gepubliceerd in 1463, en werd minstens tweeëntwintig keer herdrukt in de eeuw die volgde. Eenmaal vertaald werd het boek als een verademing verwelkomd.

De boeken worden onderverdeeld in verschillende groepen. Het eerste boek (CH I), de Pymander, is de beschrijving van een openbaring 'over de wezenlijke dingen' die Hermes beleeft doordat Pymander, de geestziel, als uitdrukking van de universele geest in zijn gemoed verschijnt. De volgende acht boeken (CH II-IX), de 'algemene verhandelingen', zijn korte dialogen of teksten die een aantal basispunten in de hermetische filosofie weergeven. Dan volgt 'de sleutel' (CH X), een verkort overzicht van de 'algemene verhandelingen', waarna nog vier boeken volgen die ingaan op de meer mystieke aspecten van Hermes' leer (CH XI-XIV) – 'De geest spreekt tot Hermes', 'De geest die het al doordringt', 'De geheime toespraak op de berg', en 'De brief van Hermes aan Asclepios over het wezen van het al'. Het geheel wordt afgesloten met de 'Aforismen. Een brief van Asclepios aan Koning Ammon' (CH XVI) dat waarschijnlijk samengesteld is uit drie fragmenten van langere geschriften.

DE VOLMAAKTE VERHANDELING

De volmaakte Verhandeling of Asclepios, die sinds 1505 aan het *Corpus Hermeticum* is toegevoegd, is van oudere datum en werd via een heel andere weg in de renaissance bekend. Al in de oudheid was dit geschrift in het Latijn vertaald, naar men aanneemt door Lucius Apuleius Madaurensis (124-170 n.C., Madaurus in Numidië, Noord-Afrika), wiens belangrijkste geschrift de *Metamorphoseis* (of *De gouden ezel*) is, waarvan het elfde boek een van de beste beschrijvingen geeft die bekend zijn van de Isis-verering in de Romeinse wereld.

Augustinus citeert in zijn *De stad Gods* naar hartelust uit de oude Latijnse vertaling van de *Asclepius*, en tijdens de middeleeuwen bleven er kopieën circuleren, tot aan de renaissance toe. Helaas is het Griekse origineel verloren gegaan, hoe-

Links: Afbeelding van Hermes Trismegistos.
Boven: Titelpagina van de Engelse uitgave van de boeken van Pymander (het *Corpus hermeticum*), London, 1650.

wel citaten ervan in verschillende antieke bronnen terug te vinden zijn.

DE BETEKENIS VAN DE HERMETISCHE GESCHRIFTEN IN DE EUROPESE CULTUUR

In de filosofische gedachtewereld en de scholastieke systemen van het laatmiddeleeuwse Europa sloeg het *Corpus Hermeticum* in als een bom. De kerkvaders, die lange citaten uit de hermetische literatuur gebruikten om een eigen standpunt te verdedigen, waren ervan overtuigd dat Hermes Trismegistos een wijze geweest was die ten tijde van Mozes zou hebben geleefd. Men dacht in de renaissance dat het *Corpus* de joodse en Griekse denkrichtingen had beïnvloed. Er kwamen immers fragmenten van joodse en Griekse oorsprong in de hermetische teksten voor. Men concludeerde daaruit dat het *Corpus Hermeticum* de oudste wijsheid was die de mens kende. De hermetische filosofie werd gezien als de oorspronkelijke wijsheidstraditie, en werd vereenzelvigd met de *Wijsheid van de Egyptenaren*, die in *Exodus* en in Plato's *Timaeus* genoemd en geprezen werd. En daarmee vormde Hermes' leer een krachtig argument voor die denkers, die de wurggreep van het aristotelische denken – de scholastiek, die elke vrije *zielenontwikkeling* verstikte – probeerden te breken.

Eenzijds werden de werken door het geestelijke establishment gretig gelezen. Zoals door kardinaal Patrizzi, die zorgde voor een omvattende uitgave in 1593 te Ferrara en hardop hoopte dat deze de aristotelische theologie van Thomas van Aquino in scholen en kloosters zou vervangen. Anderzijds kon een hermeticus als Giordano Bruno niet aan een beschuldiging van ketterij ontkomen en hij stierf in 1600 op de brandstapel.

Hermes' leer was ook een belangrijk middel om het *magische denken* in Europa weer ingang te doen vinden. Want

aan Hermes werd nog een andere belangrijke verzameling boeken over astrologie, alchemie en magische teksten toegeschreven. En men redeneerde dat als Hermes een historische figuur was geweest, en de kerkvaders vrijelijk uit zijn geschriften citeerden, en als bovendien aangetoond kon worden dat die teksten echt wel in overeenstemming waren met de belangrijkste stellingen van de kerkelijke leer, men aan de hermetische leer ook gerust 'waarheid' en dus autoriteit kon toekennen.

De gevolgen zijn bekend: de tijd was er nog niet rijp voor. Men kan zelfs volhouden dat de gevoeligheid van de vijftiende en de zestiende-eeuwse mens voor het onverklaarbare, de oorspronkelijke ontvankelijkheid voor de bevrijdende hermetische leringen uiteindelijk meer kwaad dan goed heeft gedaan. Zo kon het gebeuren dat bij de radicale herdefiniëring van het christendom tijdens de reformatie en de contrareformatie van de zestiende en zeventiende eeuw, mensen werden verbrand om een denken, dat twee eeuwen eerder werd beschouwd als de hoogste vorm van vroomheid.

Vanaf de zeventiende eeuw raakten de hermetische geschriften officieel in de vergetelheid. Door de rationalisten van de Verlichting en het steile protestantisme werden ze als 'bijgeloof' afgedaan en tot het midden van de vorige eeuw wilde geen academicus zijn vingers branden aan deze 'neoplatonische' of 'antichristelijke vervalsingen'.

Toch is het hermetisme nooit weg geweest. Langs de verguisde weg van alchemie, astrologie en magie vormde Hermes Trismegistos in het westen door alle eeuwen heen een vast punt in de zoektocht naar een bevrijdende filosofie. Zijn aanwezigheid in het gedachtegoed van Jacob Boehme en in de tradities van rozenkruisers en vrijmetselaars werd opnieuw aan het licht gebracht door mensen als H.P. Blavatsky en G.R.S. Mead.

De hermetische geschriften kunnen in feite alleen begrepen worden als we ze beschouwen als een weergave van ervaringen met de wereld van de geest. Het zijn wijsgerige uiteenzettingen, die een wegwijzer vormen naar inzicht in de tweevoudigheid van het menselijke bestaan. In vier boeken ontsluit J. van Rijckenborgh de toegang tot deze kennis.

Het geestelijke schouwen, de levensvolheid en de waarheid die in het *Corpus Hermeticum* en in de *Tabula Smaragdina* tot uitdrukking komen, noemt J. van Rijckenborgh 'de Egyptische Oergnosis'. Want ook al zijn deze teksten in het begin van onze jaartelling, ten tijde van het hellenisme op schrift gesteld, zij voeren terug tot ver in de Egyptische geschiedenis. Want reeds in het oude Egypte zijn de ervaringen met een waarheid die onveranderlijk is, zodanig opgetekend dat ze bepalend zouden zijn voor de wijze waarop de mens *de geest* in Europa trachtte te naderen.

Hoe kunnen we Hermes dan zien? Hermes Trismegistos is de representant van de kennis van de goddelijke waarheid, het inzicht dat gnosis biedt. Hij is, toen en nu, het prototype van de mens die, net als Hermes (als de boodschapper der goden) of Thoth (immers de god van het schrift en de schrijver van de waarheid), zich openstelt voor de kennis van de universele waarheid van de twee werelden: die van de stoffelijke mens en die van de geest. Hij is de mens die deze in zichzelf terugvindt, herkent, en haar de mensen naderbij brengt in de vorm van een wijsbegeerte.

Dit mensentype kan men ook 'driemaal groot' noemen, omdat deze de waarheid nadert met hart, hoofd en handen, en ernaar streeft haar om te zetten in een religie, wetenschap en kunst die erop uit zijn de geest, Pymander, in de mens te herstellen. Zo'n menstype tracht zichzelf te

overwinnen door de kracht van de oorspronkelijke geest. Hij wordt in waarheid een nieuw wezen en leert anderen ook deze weg te gaan. Hermes Trismegistos gold onder de middeleeuwse alchemisten als het voorbeeld van een ware alchemist: hij die het lood van de natuur verandert in het goud van de geest.

De *Tabula Smaragdina*, de kern van de Hermetische wijsbegeerte, bevat de sleutel tot dit oudste alchemische werkstuk. 'Zo boven, zo beneden', luidt deze sleutel. De spreuk: 'zo boven, zo beneden' moet worden opgevat als een eis aan de mens om dat wat beneden is – de natuur die haar eigen wegen is gegaan – weer in samenklank te brengen met het hogere, de geest.

De wereld van de natuur en van de mens is ongeordend, zij is niet meer het evenbeeld van de harmonie en de schoonheid van de geest. Door een alchemisch proces, waarin het oude, natuurlijke bewustzijn terugtreedt, kan het nieuwe, op de geest gerichte bewustzijn weer tot leven gewekt worden. De *Tabula Smaragdina* beschrijft dit proces als de poging het fijne van het grove te scheiden.

DE GROTE LEVENSVRAGEN

De zeventien boeken van het *Corpus Hermeticum* laten de kennis der waarheid, de gnosis, opvlammen, door de grote filosofische vragen aan de orde te stellen die Europa sinds haar oorsprong bezighouden. Hoe is de verhouding tussen geest en natuur, tussen ziel en materie? Kan de mens God kennen, en hoe kan hij dat? Wat is goed, wat is kwaad? Bestaan onsterfelijkheid en verlossing voor de mens, en hoe worden die verkregen?

Deze vragen worden aangesneden in dialogen, enerzijds tussen Pymander en Hermes, anderzijds tussen Hermes en Tat, respectievelijk Asklepios. Het gaat hier niet om personen, maar om geeste-

lijke krachten en zielenkrachten in de mens. De naar de geest zoekende menselijke ziel, Hermes, ontmoet Pymander, de geest, en wordt door hem verlicht. De verlichte ziel, Hermes, geeft haar wijsheid door aan Tat en Asklepios, de zich heroriënterende wil en het zich heroriënterende verstand van de mens.

DE EGYPTISCHE OERGNOSIS

In het eerste deel van *De Egyptische Oergnosis en haar roep in het eeuwige nu* zet J. van Rijckenborgh aan de hand van de eerste twee boeken van het *Corpus Hermeticum* (CH I en II) de fundamentele toe-

stand van de mens uiteen. Deze is gebonden aan het tijdelijke, terwijl de eeuwigheid zijn bestemming is.

Het tweede deel schetst aan de hand van boek 3 t/m 9 (CH III-IX) de voorwaarden tot, en de fasen van het pad van bevrijding. Voorwaarde is het inzicht van de mens in zijn feitelijke toestand, namelijk dat hij in zijn huidige bestaan God niet kent. Om deze scheiding ongedaan te maken is een afscheid nodig: om gevoed te kunnen worden door de krachten van de geest kan het niet anders of hij moet de binding met de natuurkrachten loslaten. Daardoor neemt hij de oorzaak van de dood, de 'tegenbeweging', het leven

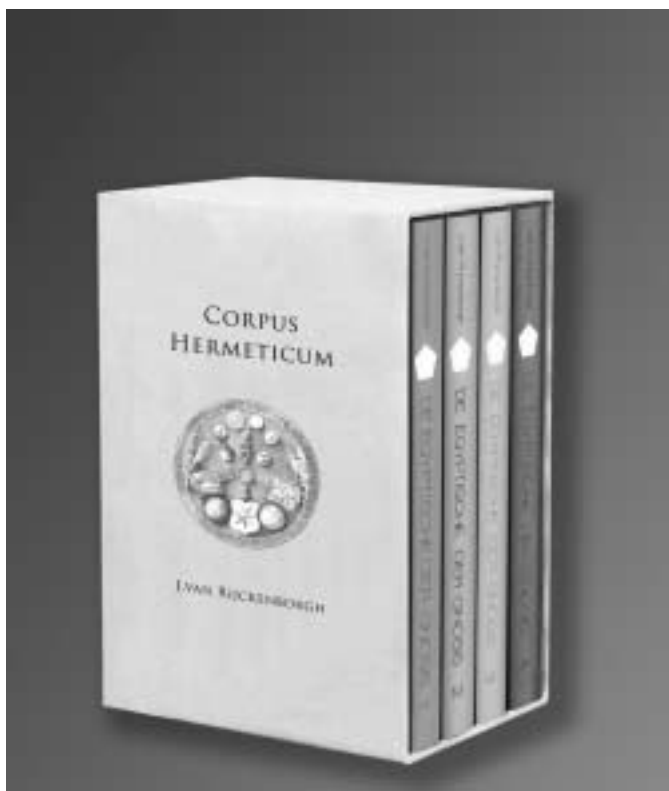
«godheid van de gevallen tempel! de gesprongen snaren van de vina zingen uw lof niet meer.
de klokken verkondigen 's avonds niet meer de tijd tot uw aanbidding
de lucht is stil en zwijgend om u heen.
de zwervende lentewind komt in deze troosteloze woning.
zij kondigt bloemen aan; bloemen, die u niet meer ten offer worden aangeboden.
uw aanbidder van vroeger doolt in verlangen naar steeds ontzegde genade.
's avonds als de lichten en schaduwen zich mengen met de somberheid van het stof,
komt hij moeizaam terug tot de vervallen tempel, met honger in het hart.
menig feestdag gaat in stilte aan u voorbij, godheid van de vervallen tempel, menig nacht van
bezinning gaat voorbij zonder dat de lampen zijn aangestoken.
veel nieuwe beelden zijn gevormd door welbedreven meesters in de kunst, en in de heilige
stroom van vergetelheid gedragen, toen hun tijd gekomen was.
alleen de godheid van de vervallen tempel blijft
ongeëerd, in nooit einigende verwaarlozing.»

rabindranath tagore, wij-zangen.

tegen impulsen van de geest in, weg, en verkrijgt hij de onsterfelijkheid, door éénwording met de onsterfelijke waarheid.

De hindernissen op dit pad beschrijft de auteur in deel drie aan de hand van boek 10, 11 en 12 (CH X, XI en XII). Het zijn onder meer de verwarring van de mens omtrent goed en kwaad, de uitkomsten van zijn op eigenbelang gerichte verstand, die hem op het gebied van politiek, maatschappij, cultuur en religie vasthouden, en ten slotte de neiging van de mens om de krachten die hij uit de wereld van de geest ontvangt, aan te wenden voor zijn eigen behoeften en zo tegenover die geest veraad te plegen.

Deel vier bevat de boeken 13 t/m 17 (CH XIII-XVII) die de resultaten op het pad van bevrijding beschrijven. Het hart van de mens en zijn denken worden door de waarheid, de Heilige Geest, gereinigd. Een gevolg van die reiniging is dat de wetten van karma hun dwingende invloed verliezen. Er ontstaan een nieuw bewustzijn en denken, waarmee de mens de waarheid leert onderkennen. Hij schept geen beelden meer van de waarheid, maar leeft in overeenstemming met haar structuur. In zijn verklaringen gebruikt J. van Rijkenborgh elementen die afgeleid zijn uit het gnostieke denken, het denken van Mani en het katharisme. Hij sluit nauw

aan bij de gedachtewereld van Paracelsus en Jakob Boehme.

Dat zich onder de gnostieke Nag Hammadi-vondsten ook hermetische werken bevinden is niet verwonderlijk. Beide systemen hebben in dezelfde periode hun grootste bloei gekend en in beide staat het bevrijdend deel krijgen aan 'gnosis' of 'nous' centraal. Het verschil ligt in het uitgangspunt. De gnosis, bijvoorbeeld in het verhaal van de Pistis Sophia, gaat uit van een menselijk standpunt, waar nadruk wordt gelegd op het beperkte, altijd strijdende denken als hinderenis. Het hermetisme spreekt, in de persoon van Hermes of Pymander (Poimandres) *vanuit* gnosis of nous.

In het Nag Hammadi-traktaat *Het gesprek over de Achtste en de Negende Sfeer* komen beide richtingen samen in de zeven sferen waar de kandidaat in zijn laatste inwijdingsfase doorheen trekt. De zeven planeetsferen worden daarbij gezien als beperkingen waar de mens door-

heen moet, waarna hij in de achtste sfeer een geestzielenmens wordt.

Tot besluit een citaat uit het vierde deel van *De Egyptische Oergnosis*:

«Daarom kan en zal de waarheid ook u bereiken, door mensenhoofden, mensenharten en menselijk handelingsleven, wanneer u er zich voor gereed maakt. Zoals van de hiërarchie van de leugen een straling en een arbeid tot misleiding uitgaat, gaat ook van de hiërarchie van de waarheid straling en activiteit uit. Allen die zich hiervoor openstellen, zullen haar ontvangen.

De waarheid komt niet uitsluitend tot u door woorden en geschriften. Neen, de waarheid is reeds lang een astrale waarde, door mensen geconcentreerd en door mensen aan mensen ter beschikking gesteld. De historie maakt gewag van vele koning-priesterlijke mensen die ons de waarheid brachten in woord, daad en kracht. [...] De eeuwen hebben hun boodschappen aan de mensheid vervaagd. De vijand heeft de inhoud daarvan in vele opzichten verknoid. [...] Doch... volkomen nutteloos! Want de waarheid leeft. Zij is in en door alle eeuwen!»

BRONNEN:

J. van Rijkenborgh. *De Egyptische Oergnosis en haar roep in het eeuwige nu; opnieuw verkondigd en verklaard aan de hand van de Tabula Smaragdina en het Corpus Hermeticum van Hermes Trismegistos; deel 1-4*. Oorspronkelijke uitgave: Haarlem, Rozekruis Pers, 1960-'65, of herdrukken 1983-2005.

DE MAN DIE DE STEEN BELUISTERDE

De regels uit 'De Hemelse Zwerfer' (Cherubinischen Wandersmann) van Angelus Silesius: «Al was Christus duizend maal te Bethlehem geboren en niet in u, zo was u toch verloren», vormen een oproep om innerlijk alert te zijn. Ze beschrijven de genade die een mens toevalt wanneer in zijn innerlijk het goddelijke bewust wordt.

Maar genade kan nooit van één kant komen. De mens moet zich er altijd voor inspannen. Als de genade van het innerlijke kerstfeest werkelijkheid wordt, is dit bijzondere moment voorbereid door een leven dat zich daarop heeft toegelegd. Er zijn mensen waarbij deze voorbereiding zonder hevige conflicten verloopt: doordat zij een zeker evenwicht kennen, nemen zij steeds de noodzakelijke volgende stap.

Het leven van andere mensen toont een wanhopige strijd. Een voorbeeld daarvan is verwoord door de Duitse dichter Rainer Maria Rilke, die zijn eigen proces herkende in de innerlijke strijd van de Franse kunstschilder Paul Cézanne. De onbegrepen levensopgave van de kunstenaar, «hoe geef ik weer wat een innerlijk levende werkelijkheid is?» of: «hoe geef ik vorm aan een alles veranderende levenservaring?», leidde bij Cézanne tot woede en vertwijfeling. Rilke beschrijft hoe Cézanne blijkbaar zonder vreugde schilderde, elk van zijn werken was voor hem een voorwerp tot hevig conflict. Het lukte Cézanne niet om wat hij wilde laten zien op het doek te vereeuwigen; geen enkel werk scheen aan zijn innerlijke eis te voldoen. Hij zocht naar 'la réalisation', de verwerkelijking, de werkelijkheid die door het voorwerp zelf zó intens naar voren komt, dat ze een onverwoestbare

Rainer Maria Rilke werd geboren op 4 december 1875 in Praag en gaf als dichter op schitterende wijze uitdrukking aan het levensgevoel van de moderne mens en zijn zoektocht naar dragelijke innerlijke ervaringen. Tussen 1899 en 1900 maakte hij twee reizen naar Rusland waar hij onder andere ook Leo Tolstoj ontmoette. Het «mystieke» Rusland maakte hem voor de eerste maal bewust van zijn diepste essentie. In 1920 schreef hij: «Wat ben ik veel aan Rusland schuldig, het heeft mij gemaakt tot wat ik ben, het innerlijke vaderland van al mijn instincten, mijn hele oorsprong ligt daar.» De dichterlijke weerslag van deze reizen treffen

wij aan in het Stundebuch (Getijdenboek) en de Geschieden vom lieben Gott (Vertellingen over Onzen Lieven Heer). Hoewel hij later deze vroege scheppingen verwierp, omdat zij nog niet helemaal met zijn innerlijk overeenkwamen, zoals hij zei, bevinden zich daarin toch parels van een spiritueel inzicht, onder andere de hier overgenomen passages uit Vertellingen over Onzen Lieven Heer

De tweede periode van het leven van Rilke wordt gekenmerkt door zijn schrijven over de apocalyptische verschijning van de moderne tijd. Hij werd daarmee vooral geconfronteerd toen hij van 1906 tot 1907 secre-

indruk maakt, ja, onverwoestbaar is. Rilke beschrijft hoe Cézanne leerde de werkelijkheid met steeds groter wordende objectiviteit weer te geven, zonder daarover een waardeoordeel te vellen: «Je merkt keer op keer hoe noodzakelijk het was om zelfs de liefde te overstijgen. Het is immers natuurlijk dat je elk van deze dingen liefhebt, wanneer je ze maakt. Maar wanneer je dat laat zien maak je ze minder goed. Dan beoordeel je ze. (...) Men schilderde: 'dit heb ik lief', in plaats van te schilderen: 'hier is het', waarbij ieder zelf goed moet kijken en uit moet maken of ik het liefgehad heb. (...) Dit verbruiken van de liefde in anonieme arbeid, waarbij zulke zuivere dingen ontstaan, is wellicht niemand zo gelukt als de oude Cézanne».

Dit niet oordelen over de dingen leidde tot het wegvallen van elke onder-

Pietà Rondanini. Michelangelo (1475-1564) werkte tien jaar aan deze sculptuur, tot zes dagen voor zijn dood, maar het werk kwam niet gereed. De kunstenaar probeerde de perfecte artistieke vorm te vinden om de spirituele waarden van de Christus uit te drukken in het stuk marmer dat eigenlijk alleen voor een Mariafiguur bestemd was.

taris was van Auguste Rodin in Parijs. Hiervan getuigt de beroemde zinsnede: «Wie heeft het over overwinnen? Doorstaan is alles.» In 1911 maakte hij een reis naar Egypte en later dat jaar verhuisde hij naar Zwitserland. De aanleiding was een uitnodiging uit Zürich om een voordracht te geven, de eigenlijke reden was de wens om te ontsnappen aan de na-oorlogse hectiek. Hierdoor kon hij na lange tijd verder gaan aan de Elegieën van Duino. De zoektocht naar een geschikte en betaalbare woning bleek echter zeer moeilijk. Rilke verbleef onder andere te Soglio, Locarno en Berg am Irchel. Pas in de zomer van 1921 vond hij zijn uiteinde-

lijke verblijfplaats in het Chateau de Muzot dat in de buurt van Sierre in het kanton Wallis ligt. In 1922 kocht Rilkes mecenas Werner Reinhart (1884-1951) het gebouw en hij liet Rilke er kosteloos in wonen.

Hier brak een zeer productieve tijd aan, en binnen enkele weken voltooidde Rilke de Elegieën van Duino. Niet lang daarna schreef hij daar de beide delen van de gedichtencyclus Sonnetten aan Orpheus (Sonnette an Orpheus). Deze worden tot de hoogtepunten van Rilkes werk gerekend.

Sinds 1923 had Rilke met grote gezondheidsproblemen te kampen, waardoor hij langere tijd in een sa-

scheiding tussen schilder en het geschilderde. Het streven van Cézanne was dat: «het landschap zich door mij schildert en ik zijn bewustzijn ben».

Het zoeken naar het wonder in het gewone leidde tot een schok van herkenning bij Rilke, die daardoor zijn eigen gedichten veranderde. Het is de ommekeer in Cézanne's schilderkunst die hij herkende. Door Cézanne voelde Rilke zich in zijn eigen werk bevestigd. Zijn gedichten kregen de naam «Neue Gedichte» (1907-1908). Nieuw, omdat hij zich niet langer door zijn subjectieve fantasie liet inspireren.¹

Het is een ontwikkeling die dikwijls vergeleken wordt met een onverharde weg die naar het doel voert. Om deze weg te gaan moet hij begaanbaar gemaakt worden door het weghakken van alle uitsteeksels en oneffenheden. Ook spreekt Rilke in zijn legende over 'de man die stenen beluisterde'. Die man was Michelangelo, die met de handen de ruwe steen 'afpelde' en alles wat de verheven beeltenis verborg en omhulde, ervan afsloeg. Het was alsof Michelangelo de steen met zwakke stem hoorde fluisteren:

*«Michelangelo», riep God,
«wie bevindt zich in de steen?»
Michelangelo schrok,
zijn handen trilden.
Toen antwoordde hij zo zacht hij kon:
«U mijn God, wie anders,
maar ik kan U niet bereiken».
Toen ervoer de Geest,
dat Hij ook in de steen was,
en werd angstig en benauwd.
De gehele hemel was alleen een steen,
en Hij was er in opgesloten
en hoopte op de handen van Michelangelo,
die hem zouden bevrijden,
en Hij hoorde hen komen,
maar ze waren nog ver.*

En toen de beeldhouwer begon 'God uit de steen te bevrijden' hoorde hij een stem die vroeg: «Michelangelo, wie bevindt zich in jou?»

Michelangelo hield even op, liet zijn voorhoofd in zijn handen rusten en zei: «U, mijn God, wie anders?»

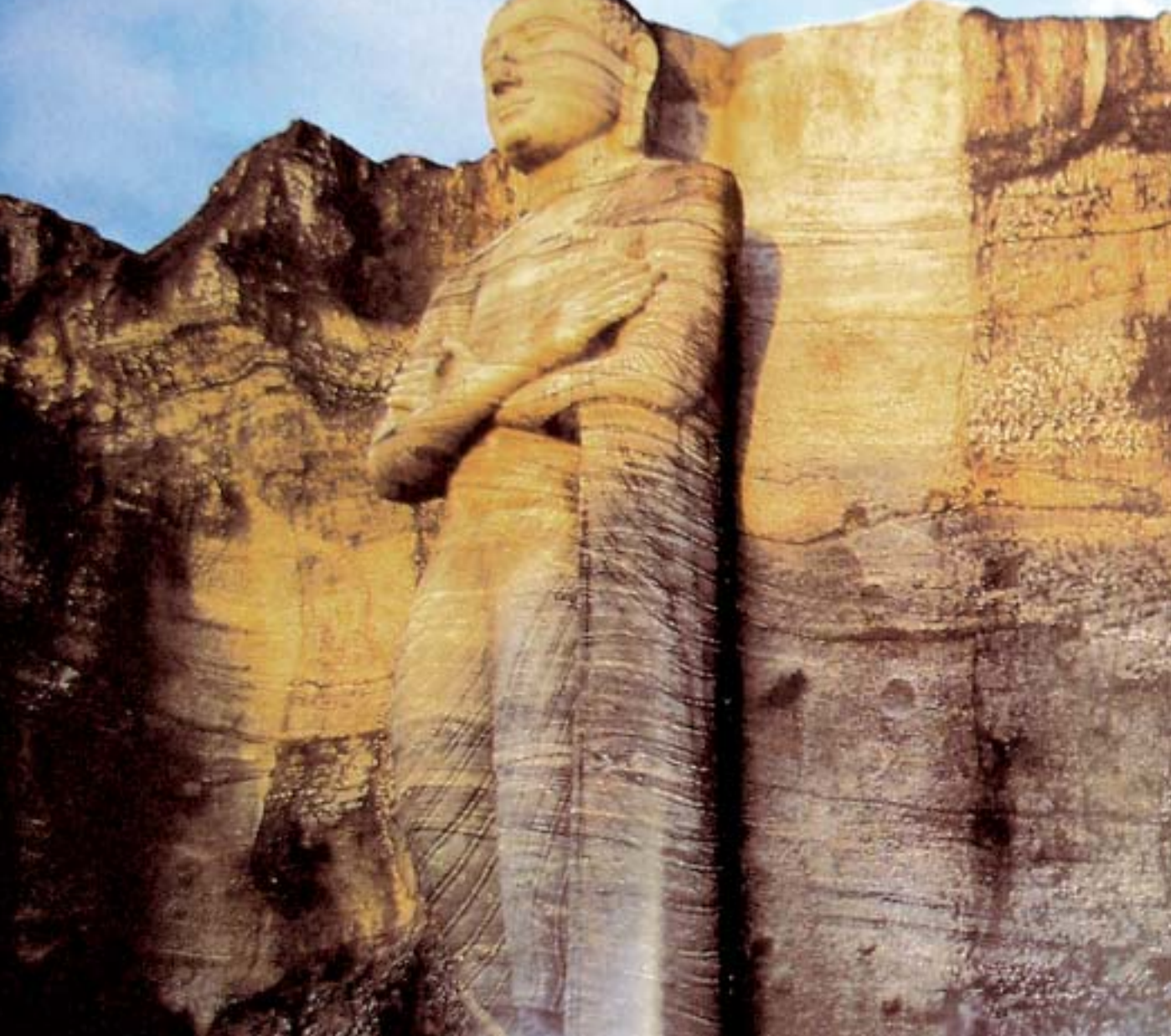
natorium opgenomen moest worden. Ook zijn langdurige verblijf in Parijs was een poging om door verandering van plaats en levensomstandigheden aan zijn ziekte te ontsnappen. In deze laatste jaren, tussen 1923 en 1926, schreef hij nog veel losse gedichten alsook een omvangrijk en tot op heden niet voldoende op waarde geschat lyrisch werk in de Franse taal.

De Elegieën van Duino beschrijven in vaak geheimzinnige beelden een spirituele weg. Waarheen leidt de ontmoeting met de «engelen», de voor het kleine ik zo verschrikkelijk grote wet van het zijn? In de Sonnetten aan Orpheus bracht Rilke de nieuwe

stemmen ten gehore, waarmee hij innerlijk geconfronteerd werd.

Zijn hele leven was een strijd om zich vrij te maken van clichés en conventies, van het zelfverzekerde ik en een poging tot overgave aan een grotere werkelijkheid. Klaarblijkelijk was in hem een goddelijke vonk actief die gestalte wilde krijgen in zijn leven en in zijn literaire werk. Het kwam er bij Rilke op aan de goddelijke klanken in het zijn te 'beluisteren' en het hogere zijn te 'roemen' en niet eigenmachtig zijn eigen voorstellingen 'uit te spreken'.

1. Carine Pulinckx. Maha Kuruna Nieuwsbrief nr 4, 2004.

NATUURMENS EN GEESTMENS

Vrij naar een toespraak, gehouden door Z.W. Leene

Om te begrijpen wat wijsheid is, is het goed na te denken over de natuurlijke mens en de geestelijke mens. De tegenstelling natuurlijke mens en geestelijke mens is niet eenvoudig. De meeste mensen menen dat een natuurlijke mens zich bij het aardse houdt, terwijl een geestelijke mens zich bezighoudt met het bovenaardse, het bovenzinnelijke. Het is mogelijk dat zij daarbij een denkfout maken. De scheppingswet waardoor de natuurmens wordt geleid is zelfhandhaving, en moet dit ook zijn, wil hij blijven bestaan.

De *Wereldbeschouwing der Rozenkruisers'* spreekt duidelijk over de basis van onze zelfhandhaving, die gelegd is in voorhistorische tijdperken, toen de natuurdrift het leven bepaalde. Het schuldeloos, schuldvrije doorzetten van het natuurproduct blijkt dus het fundament voor het gebouw van de geestelijke wereldorde. Het doorzetten van de natuurdrift kan de mens dus nooit aangerekend

worden, omdat hij tot de natuur behoort en geen wéét heeft van een geestelijke wereldorde.

Maar als de mens zich in deze wereld bewust wordt van een hoger levensdoel, wordt de natuurdrift tot een last die weggenomen moet worden. Die mens wordt dan geroepen naar zijn ware aard, om alle *egocentrische* natuurdrift om te zetten in *theocentrische* geestdrift. Men

Polonnaruwa, Sri Lanka, ca 1150.
Staande en liggende Boeddha (14,5 meter hoog)

spreekt dan met een ouderwets woord over 'beking' – 'omkering'. Hier stuit men dan op de denkfout die het overgrote deel van de mensheid maakt. De mens wil geen afstand doen van zelfbestending; in principe wil hij hiermee niet breken. En dan zien we dat hij gaat bouwen aan een verscherpte natuurdrijf, geïntensiveerd, die zich nu keert tot het bovenzinnelijke.

We merken dat men vaak geen onderscheid meer weet te maken tussen een natuurlijke mens en een geestelijke mens. Als de mens bewust gaat leven volgens de natuurdrijf keert hij zich in feite tegen zijn goddelijke kern en wordt kennis een vloek. Daardoor valt de deur naar wijsheid onverbiddelijk in het slot. Dit is het kenmerk van onze tijd.

Wij zien ook dat het echte inzicht slechts in enkelen geboren wordt. Men wordt beziggehouden en men voert een wanhopige strijd om gelukkig te zijn, om schijngeluk te verkrijgen. De natuurlijke mens zegt: laat ons eten en drinken en vrolijk zijn want morgen sterven wij! Hij die andere spijzen zoekt, maar geen hogere, edelere spijzen, kan zich jarenlang bevredigen zonder ooit een op het geestelijke georiënteerde mens te worden. Hij blijft een natuurlijke mens, die even natuurlijk van inzicht gespeend is. De feestkreet en het gejuich van de kennis verkeren in een aanloop tot ondergang.

Hoe verkrijgen wij het werkelijke inzicht? Niet door het beoefenen van occulte praktijken, want daarmee scheppen we een verwrongen beeld van iets dat we innerlijk nog niet bezitten en dus niet begrijpen. Zo ontwikkelen we gevaarlijke en zwartmagische eigenschappen. Dit alles is natuurdrijf zonder meer, waar de ware wijsheid verre van blijft. En zou u sensitief

en helderziend zijn, dan kan er gezegd worden dat u er nog een extra wereld bij hebt, waar u niets van begrijpt! Er is geen bevrediging in de aanschouwing van een andere wereld en deze aanschouwing zal u misleiden, wanneer u natuurmens blijft.

Het gaat er om dat wij een intens verlangen bezitten naar nieuw en juist begripen, naar een ontheven denkvermogen. Wij kunnen niet door voortdurende inspanning iets bereiken, wij moeten – voor alles – de dingen verstaan die *zijn*. Wij moeten niet grijpen naar dingen die boven ons bevattingsvermogen gaan, want daardoor zouden wij op een zijspoor raken. Het doet er niet toe of wij grijpen naar occulte kennis of materiële bevrediging – het is dezelfde spijs! Daarom blijven wij hongeren, want het onderkennen van de waarheid en de ware wijsheid ontbreekt.

Er is echter een gemeenschap met God, die de hemel betekent voor die mensen, die deze kennen en begrijpen. Deze gemeenschap begint na het omwenden van ons streven. Wij leren dan eerst de geest van God kennen als een gevoel van zelfverwijt. Dan voelen we ons geoordeeld in iedere minuut van verkeerd handelen of denken. Hier houdt alle boekenkennis en mystiek gemijmer op. Wij aanschouwen dan ons werkelijke, natuurgebonden zelf! Zo bezien kan de geest van God een oordeel worden van de natuurlijke mens.

Er is een groot verschil tussen de strevende mens die geen letter wil missen en de waarlijk geestelijke mens. Dit verschil te onderkennen is voorwaarde voor het verkrijgen van inzicht. De geestelijke mens is geen strever naar bovenzinnelijke ontwikkeling. Hij is de verontruste mens, die weet dat de natuur het koninkrijk van

God niet beërven kan, hoewel de natuur wel de dienaar van het geestelijke is. De oprechte geestelijke strijder kent het geestelijk-goddelijke; het geestelijk-persoonlijke is slechts bijzaak voor hem. Niet zijn wil beweegt hem, doch de absolute wil. Daarom stijgt zijn denken uit boven de beperkingen van zijn stoffelijke bestaan. Anders gezegd: een echt geestelijke mens kan nooit gevangen zitten in een mening, die een kooi is, omdat hij de waarheid heeft gezien en geproefd! Het is onmogelijk dat de natuurdrift gezien wordt als het goddelijk-geestelijke want dan volgt de gebondenheid aan een mening.

De waarlijk geestelijke mens, die ik de 'bekeerde mens' wil noemen, begint niet met het naleven van voorschriften van een instituut of groepering of kerk, maar met het zich inleven in de belemmeringen die het inzicht tegenhouden. Hij begint niet met het doorvoren van een of ander geestelijk probleem, maar met het beschouwen van het eigen probleem. Dan zal hij zichzelf corrigeren. En hoe meer belemmeringen hij ontdekt, hoe meer hij er zal verwijderen. Hoe meer hij er opruimt, hoe meer hij zal openstaan voor de impuls van het geestelijk-goddelijke. Hierdoor zal hij inzicht verlangen en inzicht ontvangen, en deze stroom van wijsheid zal voortdurend sterker worden, naarmate hij zichzelf corrigeert. Deze wijsheidstroom die zijn inzicht verruimt zal gelijke tred houden met de inspanning die hij aan zijn innerlijke zuivering besteedt. Dit is niet het streven naar het hoogste, maar het sublimeren van het laagste.

Hij die deze weg kent, weet dat inzicht zijn deel wordt. Al verlangt hij hier duizend jaar naar en hij vergeet de eenvoudige weg, deze ontwikkeling, dan kan hij *blijven* verlangen! Als we de natuurlijke

mens in stand blijven houden, voert dit tot gebondenheid. Handhaven wij echter het geestelijke aspect in de tijd, dan worden wij meer dan overwinnaars!

De weg van de geestelijke mens voert onherroepelijk tot de Christus, die de overwinnaar is en die genoemd wordt 'heer van wijsheid'. Dit is de drijvende kracht die de geestelijke mens langs de weg van ervaring kan stuwten. Er is niemand die ons verlangen naar wijsheid bevredigen kan, ook al heeft hij zelf wijsheid in zich. Want al wordt de wijsheid nogmaals 2000 jaar geschreven, gezongen, met kracht en met zachtheid verkondigd, het heeft geen andere betekenis dan een verwijzen naar de bron waaruit wij allemaal moeten drinken, van de primitieve mens tot de heilige.

Als we wijsheidinzicht in ons hebben verwerkelijkt weten we dit, en is er een drang in ons anderen ook deelgenoot te maken van onze geestelijke vreugde. Maar laten wij eraan denken dat er ook een drang is van de natuur – de natuurdrift die meestal sterker is dan de 'geest'drift.

Onderzoek of de geest die ons stimuleert puur, goddelijk is! Onderzoek of deze wedergeboren is uit de geest der waarheid! Hij die wedergeboren is uit de geest is eerbiedig en stil als het heilige in zijn leven komt. Met een helder verstand, in liefdevolle overgave en geraakt door het wereldleed, staat daar de geestelijke mens. En zijn omstandigheden in de natuur, zijn gehele leven, worden een afspiegeling van dit proces, dat zich – in de geest – in hem voltrekt. En de woorden van de waarheid zullen op zijn lippen zijn, terwijl de vreugde des harten zijn blik doorstraalt.

1 Max Heindel, *De wereldbeschouwing der Rozenkruisers*, 1914, herdruk in modern Nederlands: Den Haag 2001.

DE EENHEID VAN DE PELGRIMS OP HET PAD

Het duurt zo'n anderhalf uur voordat een groep van ongeveer duizend mensen één voor één door de nauwe poort van de Lombrives, de grote kerk van de katharen in de Pyreneeën, zijn binnengegaan. Als iedereen in de reusachtige grot is aangekomen, dooft het licht en verwijlt men een tijdje in stilte en duisternis. In het binnenste van deze berg zijn deze stilte en duisternis intens. De ogen en oren, die altijd in beweging zijn, zelfs in de slaap, komen hier op een heel speciale manier tot rust. De tijd lijkt stil te staan. Verleden, heden en toekomst smelten samen, op ziele-niveau. In dit samensmelten op het niveau van de ziel wordt de roep van een bijzonder zintuig merkbaar.

Het is het zintuig waarmee de eenheid met allen ervaren kan worden die in het verleden, het heden en de toekomst de weg van de gnosis gaan. Weken later, in het dagelijkse leven, is het sluiten van de ogen en terugdenken voldoende. Dan is er weer die eenheid uit de Lombrives, de eenheid van de pelgrims op het pad.

Die eenheid is er niet alleen in het zuiden van Frankrijk, maar overal, over-alles. Zij is aan geen plaats gebonden. Zij is als een stralend licht en een diepe duisternis, die de zoekers niet met ogen waarnemen. Zij is stilte en geluid. Maar de zoekers horen die niet met hun oren want zij vibreert door hun gehele stelsel. Die eenheid gaat aan tijd en ruimte voorbij, nu en altijd!

*«Neem het licht uit mijn ogen:
toch kan ik je zien,
sluit mijn oren: toch kan ik je horen,
zonder voeten kan ik je tegemoet treden,
zonder mond kan ik je bezweren.
Breek mijn armen af, ik omvat je
met mijn hart, als met een hand,
sluit mijn hart en mijn brein zal kloppen,
ontsteek je vuur in mijn brein,
dan zal ik je in mijn bloed dragen.»*

Rainer Maria Rilke (1875-1926)

HIJ, DIE ONS NAAR DE TOP LEIDT

*«Steeds weer, over tal van wegen,
keert mijn zin en leven tot hem terug.
Geloof in zijn beeld aan te treffen
voor zijn onrust eindelijk geluk.
Steeds zoeken wij het ene,
dat de veelheid niet beroert:
Dat het voor ons verschijne,
dat ons naar de top toe voert.
Eens zullen wij daar boven staan,
waar aarde opgaat in de zon
dan kan de vorm – de wij – vergaan,
en worden wij, wat wij zijn.»*

Christian Morgenstern (1871-1914)

BRONNEN:

Rainer Maria Rilke, *Das Buch von der Pilgerschaft*. 1905.

Gedicht «Lösch mir die Augen aus:
ich kann dich sehen.»

Op Internet: www.rilke.de
en www.rainer-maria-rilke.de.

Christian Morgenstern.

Gedicht «Er, der uns zum Gipfel führt.»

Uit de verzameling *Melancholie; Nachlese*.

Op Internet: www.christian-morgenstern.de.

MANI – DE GAVE VAN HET LICHT

*«Neemt op uw kruis.
Schudt de wereld van u af.
Maakt u los van de banden des bloeds.
Onderwerpt de oude mens.
Bouwt de nieuwe mens.
Vervult de heilige wet.
Geeft ruimte aan de duif met witte
vleugelen.
Zet geen slang naast haar.
Verheugt u, mijn geliefden.»*

Ieder die achter alles een diepere waarheid vermoedt, herkent in Mani een boodschapper die de goddelijke waarheid uitdroeg en verwoordde. J. van Rijkenborgh, die al in 1938 een uitgebreide verhandeling wijdde aan de leer van Mani, stelde het zo: «De leer van Mani is één met doel en wezen van het christendom, zoals dat door de eeuwen heen door de rozenkruisers is verkondigd. Daarom is Mani één van de belangrijkste bronnen van inspiratie van de rozenkruisers.»

In het openingswoord van het symposium over Mani dat op 7 mei jl. op het conferentieoord Renova te Bilthoven werd gehouden, werd uit een van de voorgaande symposia geciteerd: «Wij zijn hier gekomen om iets te proeven, iets te ondergaan van het échte; om de geur van de levende waarheid in te ademen, die opwelt uit de ene oorspronkelijke bron. Dat is geen rationeel proces, dat laat zich niet bedenken. Het is altijd nieuw, sprankelend, onverwacht.» Over die geur spreekt ook Mani in zijn liederen:

*«Ik bereikte de poort tot de tuin der
levenden,
de geur der bomen stroomde mij
tegemoet.»*
En:
*«Aan de oever van de Eufraat zat een
jongeling
en maakte muziek in de geur des levens die
hem omgaf.»*

HET IS DE UITSTRALING VAN HET
AUTHENTIEKE LEVEN ZELF

Op jonge leeftijd, toen hij 12 jaar oud was, wist Mani zich omgeven door die bijzondere geur. Aan hem openbaarde zich zijn goddelijke metgezel, de Parakleet, zoals hij hem noemt:

«Toen mijn lichaam voltooid was, kwam, geheel onverwacht, voor mijn aangezicht deze prachtige, luisterrijke spiegel van mijzelf neergedaald. (...) En aldus werd mij door de Parakleet alles onthuld wat was, en wat komen zal, en alles wat het oog ziet en het oor hoort, en hetgeen het denken denkt. Door hem leerde ik alles kennen, ik zag het Al door hem en ik werd één enkel lichaam en één enkele geest.»

Woorden die een belofte inhouden, een uitzicht op een ander, hoger leven, een troost voor ieder mens die weet dat er méér is, die dat diepe verlangen kent, dat heimwee dat duidelijk doorklinkt in Mani's woorden. Mani betekent Lichtpaarrel, het is het goddelijke zaad in het menselijke hart, of zoals Mani het noemt: de hoogste roos des vaders. Ook de rozenkruisers spreken over de roos des harten, die uit zijn gevangenschap bevrijd moet worden, om weer tot volle wasdom te komen. «Ontsteek uw lampen», zegt

Mani, «laat ons ijlings de ketenen van het lichaam ontbinden opdat de daarin gebonden nieuwe mens wordt bevrijd.»

HET EVANGELIE VAN MANI

De eerste voordracht, *Het evangelie van Mani*, werd gehouden door J. van Oort, medeauteur van het boek *De Keulse Mani-codex*. Hij sprak onder andere over het leven van Mani:

«Mani werd in 216 dicht bij het tegenwoordige Bagdad geboren. Over zijn werkelijke naam 'Mani' bestaat geen duidelijkheid. Uit de Keulse Mani-codex blijkt dat Mani opgroeide in een soort commune, een zeer wettische joodse groepering, vergelijkbaar met bijvoorbeeld de Essenen in Qum Ran aan de Dode Zee. Zij aanvaardden Jezus als heiland, sotèr (red-

der). Het betrof dus een christelijk-joodse gemeenschap. Zij hingen de gedachte aan dat God oorzaak is van alles, ook van het kwade. Tegen die stelling kwam de jonge Mani steeds feller in verzet. Hij maakt zich los van dit zeer wettische milieu waar uiterlijke ritens, reiniging en wassingen zeer straf worden toegepast. De Codex laat zien, vervolgt Van Oort, hoe met een beroep op het goddelijke *zelf* van de mens Mani, diens gnosis zich ontwikkelt.

Mani sprak over zijn 'hemelse paargenoot' zijn 'syzygos', zijn ware zelf, waarvan hij zei: «Ik herkende Hem en heb verstaan dat Hij mijn zelf is van wie ik eens werd gescheiden.» Mani's gnostieke gedachtegoed vertolkt een weg die inzicht wil geven in het mysterie van goed en kwaad, dat echter verder en dieper reikt

Perzische miniatuur met een bij uitstek universele symboliek: de Lichtbrenger die de draak of de slang verslaat.

dan een simpel dualisme. Godskennis en zelfkennis gaan in de leer van Mani volstrekt samen. Er zijn frappante parallellen te ontdekken tussen Mani's leer, het manicheïsme, en de islam, in ieder geval met de koran. Daarin is, als in zovele joodse en christelijke bronnen, oorspronkelijk een sterk gnostiek element terug te vinden. Zo is er duidelijk overeenkomst tussen de syzygos, de goddelijke metgezel of tweelingbroeder van Mani, de Gaibril van Mohammed en de eeuwige Christus.

«Mijn zoon, in alle profeten heb ik jou verwacht, dat je zou komen en ik op je zou rusten. Want jij bent mijn rustpunt, jij bent mijn eerstgeboren zoon die heerst tot in eeuwigheid.» Dit diepzinnige en essentiële fragment uit het evangelie van de Hebreëen getuigt ervan. 'Ketterse' stromingen getuigen dikwijls op verrassende wijze van het oorspronkelijke oeroude joodse christendom, zoals dit ook in de canonieke evangeliën, en overduidelijk in

het Johannes-evangelie is terug te vinden.

Jezus wordt bij de doop in de Jordaan tot zoon van God: Hij wordt zich zijn roeping als de Christus bewust: «Mijn Zoon ben jij, Ik heb je heden verwekt.» Deze innerlijke roeping of bewustwording is ook terug te vinden in het nieuw ontdekte evangelie van Judas: «En zodra Ik (Jezus) gedoopt was, zie, een wolk van licht omgaf mij (...) En ik hoorde een stem uit de wolk van licht en het klonk over mij: O Allogenes (degene die van een ander geslacht is, vreemdeling in deze voorbijgaande wereld, de geestelijke mens, hier: Jezus) O Allogenes/Jezus, de stem van uw gebed is verhoord en Ik (de hemelse Christus) ben tot U gezonden.»

Jezus werd zich bij de doop van zijn ware roeping bewust: toen daalde de Christus – eeuwig evenbeeld, onvergankelijk syzygos, op hem neer. De eeuwige Christus daalde neer op Adam, oerbeeld, archetype van de mens, zegt Mani. Ook

Twee pagina's uit de Keulse Mani-Codex (vergroot, het origineel meet 3,5 x 4,5 cm) dat met grote zorgvuldigheid in Griekse kapitalen is gecalligrafeerd

op de latere profeten Seth, Henoch, Noach... Maar de *volheid* van de Heilige Geest daalde neer op Jezus!

Op deze wijze zag Mani het en hij noemde zich ook 'apostel van Jezus Christus'. In de Keulse codex staat: «Ik, Mani, apostel van Jezus Christus naar de wil van God, de Vader der Waarheid, uit wie ik voortkom, die leeft en duurt in alle eeuwigheid, daar Hij vóór alles was en na alles zijn zal. Alles wat geworden is en worden zal, bestaat door Zijn kracht. Uit Hem ben ik ontstaan. Uit Zijn wil ben ik. Uit Hem werd mij alle waarheid geopenbaard, en ik ben uit Zijn waarheid. Wat Hij onthuld heeft, heb ik aanschouwd: de eeuwige waarheid. (...) Wat God mij openbaarde, zette ik uiteen aan hen, die naar de waarheid verlangen.»

Mani treedt in de voetsporen van Jezus. Zijn evangelie dient *innerlijk* verwerkt te worden. Het houdt de ontmoeting in met de innerlijke Christus, het ware zelf. Dan komt de mens tot werkelijk inzicht, tot 'kennis' of gnosis. Of, zoals Paulus, wiens uitspraken door Mani werden gedeeld, opmerkt: «Dan leeft niet meer mijn 'oude ik', mijn ego, maar Christus leeft in mij» (Galaten 2:20).

Het manicheïsme strekte zich uit van de Atlantische Oceaan in het westen tot de Stille Oceaan in het oosten, een gnostiek-christelijke wereldkerk met miljoenen aanhangers. Een ecclesia werkende uit en verbonden met het openbaringsveld van de universele Christus. Als het zo is dat Mohammed in menig opzicht de laatste getuige is van de vroegste christelijke theologie en dat de islam met betrekking tot zijn opvatting over de *steeds* weer terugkerende ware profeet de oerchristelijke traditie, waarin Jezus van al

de profeten de belangrijkste was, heeft bewaard, dan biedt dat een weids en hoopvol perspectief. Wanneer het aspect van de universele Christus zou worden begrepen, zouden vele religieuze opvattingen hierdoor worden samengebonden en veel religieuze tegenstellingen worden overbrugd.

DE KEULSE MANI-CODEX EN HET JUDASEVANGELIE

Na deze voordracht, waarin verwezen werd naar de universele gnostiek-christelijke grondslag van het manicheïsme nam professor G. Quispel het woord als inleiding op de presentatie van het door Van Oort en hem geschreven boek *De Keulse Mani-codex*. Deze codex werd in 1969 in Egypte teruggevonden. Over de exacte vindplaats is geen zekerheid. Via antiekhandelaren uit Caïro werd dit oude handschrift met afmetingen niet groter dan 3,5 bij 4,5 cm – feitelijk een onooglijk 'klompje' (Van Oort) perkament – aangekocht door de universiteit van Keulen, vandaar de naam *Codex Manichaicus Coloniensis*. De tekst werd geschreven in Griekse hoofdletters, naar men aanneemt tegen het einde van de vierde eeuw. Dit kleinste boekje dat uit de oudheid bekend is en waarvan de perkamenten blaadjes aan elkaar waren gekoekt, moet ongeveer 192 pagina's hebben geteld. De letters zijn minder dan een millimeter groot!

De Keulse Mani-codex bevat de levensgeschiedenis van Mani, die in de derde eeuw na Christus de grondslag legde voor een gnostieke wereldreligie. De eerste zin van het werkje luidt: «Over het ontstaan van Zijn lichaam», een woord dat kan worden verstaan als «De geboorte en wording

van een gnostiek lichaam», de manichese ecclesia. Het geeft een beschrijving van Mani's afkomst, zijn jeugdijaren en zijn eerste zendingsreizen.

«De toekomst, waarde toehoorders, is gnooskleurig.» Met deze kwinkslag opende Quispel zijn korte maar kernachtige toespraak. Na een moment de aandacht te hebben bepaald bij *Het Evangelie van Thomas* dat aan de derde druk toe is en de uitgave van de tweedelige *Dictionary of Gnosis & Western Esoterism* ging de spreker in op het manicheïsme. Dat was geen volksgodsdienst, zoals het judaïsme en hindoeïsme, maar een *wereldreligie*, zoals het boeddhisme. Geen religie die zo eenvoudig is: de geest redt de ziel uit de stof. Een christelijke kerk, zonder verdeeldheid, die duizend jaar lang existeert! Maar ook: een *gnostieke* religie – «Gnosis als Weltreligion» – zoals blijkt uit de *Codex Manichaicus Coloniensis*. In de mens leeft de goddelijke vonk die gered moet worden «opdat de wonde van de val worde geheeld en God weer heel wordt». Voor alle gnosis, gnostiek, is God *zijn in beweging*. Professor Quispel verbond de teksten van de Keulse codex met die van het apocriefe evangelie van Judas, waarin eveneens sprake is van Seth Allogenes (Seth, de zoon van Adam, het oerbeeld van de geestelijke mens).

«Maar het lijkt wel of het hier over Seth Allogenes gaat. Beschreven wordt hoe Seth opstijgt en hoe een lichtwolk hem omgeeft. Zo gaat, volgens de bijbel, Mozes op de Sinaï in tot 'de duisternis' waarin God is. Mozes als de ingewijde en het oerbeeld van de mysticus die opstijgt boven ruimte en tijd en dán, in de nacht der zinnen en de nacht der ziel, God ervaart.»

Dat werd het hoofdthema van de latere christelijke mystiek: door inkeer tot zichzelf stijgt de mens boven willen en denken uit om tot het Ene te raken. Quispel legt verbanden die verrassend zijn en die een goed inzicht geven in de onvermoede diepten en wortels van onze christelijke beschaving. Hij besluit: «Klinkt dat niet merkwaardig, ons, postmoderne mensen, komt het atheïsme voor als een kolossale slag in de lucht, maar ook de man met de baard kan ons niet meer overtuigen. Is er niet werkelijk iets wat oorsprong van alles is en zin geeft aan ons bestaan?»

HET MANICHESE WONDER

François Favre is de auteur van het zeer uitgebreid gedocumenteerde boek over Mani: *Mani – Christ d'Orient, Bouddha d'Occident (Mani – Christus van het oosten, Boeddha van het westen)*. Zijn bijdrage aan het symposium werd op duidelijke wijze vertolkt door mevrouw Y. de Vries en had als titel *La miracle Manicheën - Het Manichese Wonder*.

Een wijds panorama ontvouwt zich, dramatisch en inspirerend, tragisch en lichtend. Enerzijds de innerlijke en esoterische zijde van de leer van Mani, zijn kosmologie waar licht en duisternis, het goddelijke en het kwade volkomen gescheiden van elkaar bestaan. Het is een aangrijpende mythe van de stoffelijke mens, het werken van de machten der duisternis, het offer van het licht, de alchemie van het licht in de materie, de vrijmaking van de lichtziel, een innerlijke alchemie uitgedrukt in symbolen, beeldtaal en woord.

Anderzijds het uitwaaieren van het manicheïsme over tal van landen en de zware vervolgingen ervan. De enorme vi-

taliteit van Mani's kerk is opvallend, een kracht die ondanks de zware verdrukking, tegenwerking en onderdrukking van de zijde van de orthodoxie (christelijke, boeddhistische en taoïstische priesterlijke machtsblokken) zich duizend jaar lang ontplooidde en talloze zielen met het eeuwige vreugdelicht van de universele Christus wist te vervullen.

Welk een groots verleden, dat zich ook nu nog bewijst. Want de geestkracht die het manicheïsme als wereldkerk gestalte gaf, is niet verloren gegaan en kan niet worden uitgeroeid!

Voor de mens die daar gevoelig voor is, rijst op het beeld van het lichtkruis, Mani, apostel van Jezus, *sotër*, redder, lichtziel, wereldziel.

DE VERMENGING VAN LICHT EN MATERIE

De laatste voordracht van deze inspirerende dag ving aan met de hierboven al

geciteerde tekst uit de Keulse Mani-codex: «Ik, Mani, Apostel van Jezus Christus (...) En die waarheid heb ik mijn medepelgrims geopenbaard.» De spreker, de heer R. Goud, benadrukte dat alle gnostici uit één bron putten, maar dat zij wat zich aan hen na zielenwedergeboorte openbaart in symbolen, vertalen in woorden en beelden die begrijpelijk zijn voor de tijd waarin zij hun taak en arbeid verrichten. De gnostieke mens bezit als het ware een innerlijk richtsnoer, waarmee de actualiteit van bijvoorbeeld de leer van Mani kan worden ervaren en herkend.

Kenmerkend voor de gnostiek is de tweevoudigheid in de schepping, maar ook de tweevoudigheid van de mens, en de betekenis van de Christus. In de leer van Mani wordt dit eerste gerepresenteerd als licht en materie of duisternis, volkomen van elkaar gescheiden, waarbij opgemerkt wordt dat materie (hyle) bewust is, over intelligentie beschikt. Het lichtrijk

Manichese
broeders; China,
ca 10^e eeuw na
Chr.

wordt in de kosmologie van Mani voorgesteld als de boom des levens; het rijk van de duisternis als de boom van het kwade.

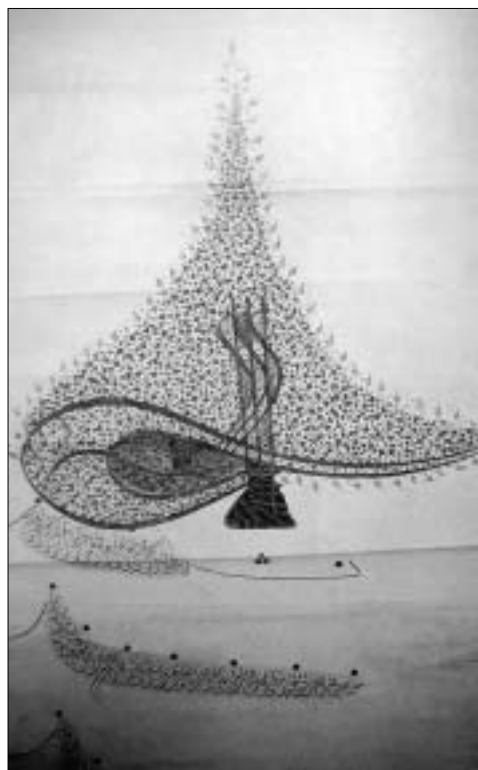
Mani stelt ook dat licht en materie worden vermengd. Waarom? De heerser van de duisternis die geen bevrediging vindt in zichzelf, vol jaloezie is jegens het lichtrijk, tracht met zijn onderdanen/demonen de grens van het lichtrijk over te trekken. God die in het lichtrijk heerst, de 'Vader van de grootheid', oorsprong en bron van liefde, strijdt echter niet maar brengt een offer. Uit Hem komt de eerste mens voort, de 'sterke zoon' die, voorzien van vijf krachten, afdaalt tot in het rijk van de duisternis. De vijf krachten verbeelden de lichtziel of lichtkleed (dit is schitterend verwoord in het *Lied van de Parel*). Deze levende ziel – de vijf zonen – wordt door de heerser van de duisternis en zijn vijf zonen verslonden.

In de manichese tekst staat dat de vijf zonen van het licht 'in hun ingewanden kruipen', zij worden gevangen in de hyle, de materie, maar... zij worden er niet door aangetast! Van nu af aan is er in het rijk van de duisternis een lichtelement, een bevrijdend, genezend element. De duisternis wordt door het offer van het licht, niét door strijd of macht, aangetast.

De kosmologie van Mani tekent in vele schakeringen het offer en de uiteindelijke redding van alle lichtelementen uit het rijk van de duisternis. Deze lichtelementen (godsvonken) zijn in de natuurlijke, de hylische mensen, gevangen. Maar de mens die geworden is uit duistere materie bezit niet het vermogen door eigen kracht het lichtelement te bevrijden, en de lichtziel kan dat ook niet! Die is in feite – overwoerd door de duistere materie – *onwetend* aangaande haar goddelijke afkomst!

Zoals de eerste mens een vijfvoudige ziel heeft, bezit de hylische, de stoffelijke mens een vijfvoudige ziel – geworden en gevormd uit de krachten der duisternis. De lichtziel is eveneens, in potentie, vijfvoudig, maar zij verkeert in een 'slaap des doods'. Het gaat erom de lichtziel te wekken, haar vijf zielenaspecten, door Mani geduld, geloof, volkomenheid, liefde en wijsheid genoemd, weer werkzaam te maken. Maar zij kunnen zich slechts ontplooien door het toelaten van krachten uit het lichtrijk. Hoe kan een mens de lichtziel wekken? Mani stelt:

*«Wat moet ik doen, Heer,
opdat ik waarlijk leven zou?
Geef uw handen rust,
en kleet u in de reine waarheid.
Geef uw bewustzijn liefde.*

*Geef uw verstand geloof.
Geef uw gedachten volmaaktheid.
Geef uw besluit duurzaamheid en
uw overweging wijsheid. (...)
Hierdoor zult ge leven, o ziel.»*

De spreker schetst een verdere werkzaamheid van Jezus de Zonneglans: de overschaduwing als Parakleet, Heilige Geest van de leraren en stichters der godsdienstige stromingen. Zij wekken, op hun beurt, de lichtziel in de mens waardoor deze gevestigd wordt in de waarheid, in het licht. Zolang hij zich echter nog in de sfeer van de materie bevindt, is hij kwetsbaar en kan aangetast worden door de krachten van de duistere materie. Pas wanneer de lichtziel zich volledig heeft vrijemaakt van de materie en is opgenomen in de lichteoon – een ruimte als het ware tussen de tweevoudige wereld en het lichtrijk – is hij vrij van ondeugden. In de toekomstige ontwikkeling zal de lichteoon opgaan in het lichtrijk. De lichtziel van de eerste mens is daarin deelgenoot, hij is een van ontelbare volmaakte lichtwezens.

Het lichtelement in de individuele mens, verbonden met de collectiviteit van lichtelementen wordt wel aangeduid als de wereldziel. Omdat het offer van de eerste mens het offer van de zoon van de Vader der Grootheid is, wordt de lijdende wereldziel voorgesteld als de Jezus aan het kruis, het lichtkruis.

Voor Mani is de Vader der Grootheid, God. Maar God en liefde zijn één. De leer van Mani is doortrokken van het offer van de liefde en van het besef dat, als het ware, een gehele keten van offers door de liefde van de Vader der Grootheid, door de mens moet worden verwerkelijkt. Want door

zijn liefde brengt de Vader der Grootheid de eerste mens voort, Christus. Alles wat daarna gebeurt: de redding van de eerste mens, de schepping van de wereld en alle natuurrijken, kan gezien worden als emanaties, uitvloeiingen of *offers* van de Vader, en de mens zal de redding realiseren *door het brengen van zijn offer*.

Mani zegt over zijn leven als lichtapostel:

*«Geen enkele andere droefenis
heb ik, dan deze ene:
omwille van die zielen, die de hoop
niet hebben aangenomen,
en zich in de waarheid niet innerlijk
hebben bevestigd!*

*Wegens het verderfelijke einde
van deze zielen hebben alle apostelen
en vaderen, de ware profeten,
die zich uit God openbaren,
met de grootste inspanning en
ontzettende nood zich ten offer gegeven,
om deze zielen te kunnen redden
van de tweede dood.*

*Niet één enkele apostel wilde zijn
beloning ontvangen op deze aarde.
Zij hebben echter hun ganse tijd
in pijn en lijden doorgebracht,
en de kruisiging van hun lichaam hebben
zij op zich genomen
om de zielen te redden
van de grote ondergang: opdat zij
opwaarts zouden stijgen, tot eeuwige
vrede in de nieuwe eon.»*

LITERATUUR

Oort, J. van, De Keulse Mani-Codex. Amsterdam 2005

AL HET GEHOORDE GAAT OP IN DE ONEINDIGHEID

Men zegt wel eens dat het menselijk oor is gevormd als een embryo met het hoofd naar beneden; en de vorm van het slakkenhuis in het binnenoor lijkt weer op die van de oorschelp, waardoor de embryovorm herhaald wordt. Het oor is het eerste zintuig dat zich ontwikkelt. Als het embryo 0,9 mm groot is, enkele dagen na de bevruchting, toont het de aanzet van de oren. Vierenhalve maand na de bevruchting is het gehoororgaan geheel ontwikkeld en het blijft het hele leven hetzelfde. Wij kunnen stellen dat het belang van dit zintuig al in onze eerste maanden aangetoond wordt. De ontwikkeling van ons bewustzijn begint ermee.

Het oor is een inwendig zintuig. Wat gehoord wordt, dringt direct het innerlijk binnen. Hierin onderscheidt dit zintuig zich van de ogen, het waargenomen object blijft buiten ons. Wij worden door het gehoorde 'gegrepen'. Via het trommelvlies bereiken de tonen de binnenruimte van het oor. Daar raken zij de gehoorbeentjes en het beenachtige slakkenhuis. In het waterachtige binnenste van het oor bevindt zich nog een slakkenhuis, dat vliesachtig is. Het beenachtige en vliesachtige slakkenhuis hebben de vorm van een spiraal. Een spiraal is een kromme lijn die zich

volgens een bepaalde wet om een vast punt slingert en zich hoe langer hoe meer daarvan verwijderd. Alle klanken die het oor opvangt worden in spiralengangen, in tot in het oneindige verloopende krommen gereflecteerd. De vibraties worden hoger volgens een op logaritmen gebaseerde vermeerdering en verdwijnen tenslotte uit de materiële wereld. Alles wat gehoord wordt gaat op in het oneindige.

Het hoorbare en onhoorbare gaan voortdurend in elkaar over en werken op dezelfde wijze op ons in. In elke toon vibreren boventonen, hogere tonen, waar-

van de vibratiegetallen veelvoud van het trillingsgetal van de basistoon zijn. Diepe, nog niet hoorbare tonen komen zo in het waarneembare gebied, passeren het en verdwijnen dan in het niet meer hoorbare.

Het gehoor is ontstaan omdat de mens onder primitieve omstandigheden moest overleven. Het heeft zich in de tijd ontwikkeld tot het vermogen van luisteren. Dat betekent dat de klanken pas *in ons* ontwaken. Exacter gezegd: wij horen niet alleen met onze oren, maar met ons hele lichaam, met elke cel. Iedere cel wordt getroffen door de vibraties die op ons afkomen, ook door die welke onhoorbaar zijn voor de oren. Beethoven was doof maar luisterde op die wijze. Innerlijk hoorde hij machtigere klanken dan de uiterlijk hoorbare.

Onze beide gehoorgangen leiden naar het midden van het hoofd. Alles wat wij horen, klinkt door in het aanwezige zielenfluïde. Dat geeft aan het bewustzijn de impuls bepaalde klanken te beluisteren of ons ervan af te wenden. Het oor is een regulerende factor voor het hoorproces dat in het lichaam plaatsvindt. Het oor is de verbinding tussen de zielenaspecten en de wereld van klanken en rumoer.

Als wij naar een mens luisteren, vibreren wij met hem mee, omdat wij ons voor hem opengesteld hebben. We nemen niet alleen wat hij zegt, maar ook de karakteristieke kenmerken van zijn vibraties in ons op. De eigen zielenfluïden worden ervan doordrongen en assimileren ze. Op die manier luisteren we innerlijk, en objectief. Dan begrijpen wij niet alleen op het niveau van het verstand maar ook op dat van de ziel. Dan ontwaakt er begrip in ons voor de mens naar wie wij luisteren, en eventueel ook mededogen. Het onderscheidingsvermogen neemt toe en er wordt niet veroordelend geluisterd. Wel zal er selectie plaatsvinden, want niet alles

verdient het om het oor aan te lenen! Deze wijze van luisteren is zo intensief, dat de scheiding tussen het spreken en het horen voor enkele momenten kan worden opgeheven, waardoor er, zonder woorden, een uitwisseling van informatie plaatsvindt.

De zintuigen zijn voor de zoekende mens, de vragende mens, ontvangers van geluiden, van indrukken, van informatie. Voor de zielenmens zijn de functies eerder uitzendend: de ogen spiegelen de werkende godskracht in de mens; en op de geschetste wijze kan het luisterende oor een werkelijke bron van troost en helpende kracht zijn.

BRONNEN

J. VAN RIJCKENBORGH, *De Egyptische Oergnosis en haar roep in het eeuwige nu; opnieuw verkondigd en verklaard aan de hand van de Tabula Smaragdina en het Corpus Hermeticum van Hermes Trismegistos; deel III*. Haarlem, Roze-kruis Pers, 1985, p 177

Spreken is het produceren en uitstralen van de scheppingskracht, de kracht van de natuurgeborene mens die hij nodig heeft om het ene werk te verrichten waartoe hij geroepen is. Daarom zal de Godzoeker slechts spreken als het hoogst noodzakelijk is. Wat is dan luisteren? Het is het zintuiglijk ontvangen van dezelfde kracht die anderen door spreken uitstorten. Als u spreekt en een ander luistert, zal de andere alle kracht die u al sprekende uitstort in zich opnemen, hetgeen in deze wereld gewoonlijk uitermate bedenkelijk is. Daarom is zowel spreken als luisteren een hoogst delicate zaak, waarop een zoekende mens ten eerste heeft te letten. In een serieus leerlingchap wordt zowel het luisteren als het spreken ondergeschikt gemaakt aan een heilige wet, die zich uitsluitend beweegt op het plan van de bevrijde zielenmens. Alle spreken en alle luisteren beneden een bepaald niveau beschadigt de mens en bindt hem aan de lagere natuur.

DE MISLEIDING OVERWINNEN

Van het zelfbewustzijn naar het albewustzijn

De mens kan, door het geestprincipe dat met het hart verbonden is, een brug slaan naar het zesde kosmische gebied, dat een totaal andere vibratie kent. Via dit principe kan de energie van de logos in hem nieuwe zielenkracht stimuleren, die alles wat goddelijk is in de menselijke kleine wereld tot ontplooiing kan brengen.

Door met deze energieën te gaan werken, zal het mogelijk zijn inzicht op te bouwen. Begrip vormt zich doordat je actief onderzoekt, doordat je werkt en waarneemt, doordat je echt probeert hogere (zielen)waarden in je leven in te bouwen. Als de mens ze toelaat, als hij ze toepast waar hij kan en waar dat wenselijk is, zal zich een groot begrip vormen. Je leert de levensomstandigheden verstaan waarin je verkeert. Je ziet dan hoe je in moeilijkheden en mogelijkheden zélf een belangrijke factor bent, ja, misschien wel de belangrijkste. Het begrip dat zich vormt is een inzicht dat kan uitgroeien tot een sturend

principe voor het gehele verdere leven. Het is daarom dat ‘inzicht’ al de allereerste stap is op het pad van bevrijding in de mens.

Terwijl zo de menselijke persoonlijkheid het ‘mens ken uzelf’ ontwikkelt, groeit dit weten tot het: ‘dan kent u God én de wereld’. En in vreugdevolle dienst kan hij zich wijden aan, en wordt hij ook opgenomen in een nieuwe zielenontwikkeling, die in de naast liggende toekomst voor heel de mensheid van essentieel belang is.

VAN HET UITERLIJKE NAAR HET INNERLIJKE

In het boek *Siddharta* van Hermann Hesse leert de hoofdpersoon te luisteren naar de tienduizend stemmen van de rivier waarin hij de stem van de ‘andere’ hoort. Ook wordt verteld hoe Govinda in het gezicht van Siddharta ‘het duizendvoudige zijn’ waarneemt. Jacob Boehme krijgt een impressie van zijn innerlijke roerselen, als hij in een tinnen beker een zonnestraal weerkaatst ziet worden. Door een waarneming in het uiterlijke leven – bij zijn eerste visioen verzinkt hij immers in de aanschouwing van die zonneglans – ontwaakt in hem de gevoeligheid voor het effect van de innerlijke weerspiegeling van de geest.

Het uiterlijke leven herbergt oneindig veel positieve en negatieve ervaringen. Pas nadat die ervaringen verwerkt zijn – als wij dus ervaringsvol zijn – zal het innerlijke leven herkenbaar zijn. Daarom kunnen wij alleen via het uiterlijke leven het innerlijke leven naderen. Door onze erva-

In ‘De Chinese Gnosis’ schrijven J. van Rijkenborgh en Catharose de Petri.¹

«Wij zien op een bepaalde wijze, geheel in overeenstemming met de astrale kracht die bemoeienis met ons houdt. Wij horen aldus, geheel in overeenstemming met de etherkracht die door het astrale magnetische licht aange-trokken wordt.»

¹ *De Chinese Gnosis*. Haarlem, Rozekruis Pers, Haarlem 1987.

ringen in dit leven komen wij bij de toegang tot het eeuwige. De natuur waar onze zintuigen en hun waarnemingen deel van zijn, is voor onze ontwikkelingsweg onmiskenbaar belangrijk.

Het belang van ons zien met de ogen is gemakkelijk te onderkennen. Door bewust waar te nemen kan men overal in de natuur symbolen zien van de zielengroei: planten en bloemen die tot bloei komen; de fladderende glijvlucht van een vogeltje als dit voor het eerst, half vallend, van zijn nest wegvliegt.

WIJ WORDEN OMVAT

Zo ook het gehoor: hoe geweldig, dat we door muziek een idee van innerlijke harmonie krijgen, de prachtige helderheid en bevrijdende wijdsheid van het voelen en denken, die ons – paradoxaal genoeg – herinneren aan het eeuwigheidsgebied, dat louter stilte is. Een schrijver drukte het eens als volgt uit:

«Wij zijn in een stad in een vreemd land en zijn omringd door onbekende klanken, kleuren en geuren. Muziek vol levensvreugde klinkt overal. De eerste lentedagen geven de sfeer iets extra's. De muziek breekt af. Ik blijf staan, één klinkende, vibrerende kosmos. Vibreren wij met deze klank mee? Deze gedachte opent een deur waardoor een diep gevoel van alleen-zijn opkomt en mijn gedachten komen tot rust. Ik ben één met de stilte. Dan klinkt een aldoordringende klank tot mij door. Elke cel is klaarwakker, luistert. Onbeschrijfelijk, vreemd en toch vertrouwd. Grenzen vallen weg.

Er is een grenzeloze ruimte, de ruimte van de ziel die alle rumoer van de wereld overstijgt. Het is een hoge vibratie, de levende essentie, het eeuwige moederwezen. Wat naderen wij, wat horen wij? Is ons leven een echo van die vibratie die roept? Wij luisteren, en diep begrip vervult ons. Maar al vlug komen de oude

klanken terug. Stemmen uit het verleden, innerlijke en uiterlijke. Nu, in dit rumoer, blijft de vreugde van het inzicht: wij worden omvat, worden gevoed en zullen eens opnieuw gewekt worden.

Wij vervolgen onze weg in de menigte, de duizend klanken. De essentie van de vibratie van het andere rijk klinkt verder. Er was een moment dat tevens een eeuwigheid was en de echo ervan werd ingeëst. Door deze echo werden wij gekenmerkt. Wij zijn als een instrument voor ontelbare stemmen die vertellen van het menszijn. Die ene klank vindt ons echter opnieuw doordat wij ons voor zijn vibratie openstellen. Het is de klank van de stilte, de aldoordringende klank van de oneindigheid.»

Inderdaad, hoe bijzonder dat zelfs de zintuigen van de mens hem kunnen herinneren aan de oneindigheid, aan het eeuwigheidsgebied, dat louter stilte is. Steeds weer wijst de natuur ons door dergelijke belevissen op het absolute, dat alles overstijgt. Dit kan op een overdrachtelijke manier slechts met het gemoed 'gezien' of 'gehoord' worden. In het licht van de goddelijke geest lost alle misleiding op.

BRONNEN:

Peter Paul Sarnig: *Menschliches und digitalisiertes Bewusstsein; Das Unendliche und die Grenze*. Artikel op het internet. Update 2005.

Rudolf Steiner, *Uit de Akasha-kroniek; oertoe-standen van aarde en mensheid*. Zeist, Vrij Geestesleven, 1977. (Oorspronkelijke uitgave: *Aus der Akasha Chronik*. 1910.)

Hermann Hesse, *Siddharta*. Recente herdruk Amsterdam, De Bezige Bij, 2002. (Oorspronkelijke uitgave: *Siddharta* 1922.)

Jacob Boehme, *Levend in de eenvoud van Christus; een bloemlezing*; vert. uit het Duits.

Haarlem, Rozekruis Pers, 1998.

Catharose de Petri, *Het levende woord*.

Haarlem, Rozekruis Pers, 1989.